

СТАНОВИЩЕ

от проф. д-р Милена Шушулова-Павлова, Нов български университет,
за дисертационния труд на **Марчо Митков Апостолов**
редовен докторант към **ВОКАЛЕН ФАКУЛТЕТ,**
катедра „МУЗИКАЛНО-СЦЕНИЧНО ИЗКУСТВО” на НМА,
с научен ръководител: проф. Цонка Великова, д.н., на тема:
СПЕЦИФИКА НА АКТЬОРСКО-ПЕВЧЕСКИЯ КОМПЛЕКС
В МУЗИКАЛНИЯ ТЕАТЪР НА ЖАК ОФЕНБАХ
за присъждане на образователна и научна степен „доктор”
в професионално направление 8.3 Музикално и танцово изкуство

Биографични данни

Марчо Апостолов е роден във Варна. Завършва езикова гимназия „Фредерик Жолио-Кюри“ в града и продължава образованието си в Средното музикално училище „Добри Христов“ също във Варна. Получава бакалавърска (1996) и магистърска (2016) степени в НМА „Проф. Панчо Владигеров“ – София. От 2017 е редовен докторант в академията. Марчо Апостолов прави своя професионален дебют през 1994 в титулните партии на оперите „Орфей“ от Клаудио Монтеверди и „Абу Хасан“ на Карл Мария фон Вебер. От 1998 е солист на Държавния музикален театър „Стефан Македонски“ – София. Изпълнява централни героични и характерни персонажи, както в класически оперетни произведения, така и в мюзикъли от репертоара на театъра. Концертира като солист на Софийска филхармония, както и на оркестрите в Пловдив, Бургас, Сливен, Разград, Димитровград, Видин и Враца. Канен е като солист в Националната опера и балет – София, в Пловдивска, Варненска, Русенска, Бургаска и Старозагорска опери, МДТ „Константин Кисимов“ – Велико Търново и в Македонската опера и балет – гр. Скопие. Участва във фестивални и международни прояви, в самостоятелни музикални проекти в България и в Германия, Швейцария, Холандия, Франция, Люксембург, Гърция, Турция, Тайван и Япония, САЩ. Има направени записи за БНР, БНТ и за GEGA New. За ролите си на Исус в спектакъла „Исус Христос суперзвезда“ от Ендрю Лойд Уебър и на Граф Данило Данилович във „Веселата вдовица“ от Франц Лехар (постановки на ДМТ „Стефан Македонски“ – София) получава „Кристална лира 2002“ в категорията за най-добър изпълнител на оперно и оперетно изкуство. От 2019 е преподавател по пластика в НМА, Вокален факултет, Катедра „Музикално-сценично изкуство“, осигуряваща овладяване на принципите и правилата на сценично поведение. От 2021 е музиколог в Национална библиотека „Св. св Кирил и Методий“ – София в отдел „Специални колекции“, „Музикални издания и звукозаписи“ – референт за специализиран фонд – литература, периодика, научни публикации, нотни издания и звукозаписи. Владее отлично руски, френски, италиански, ползва немски и английски езици.

Съдържание на дисертационния труд

Дисертационният труд е обсъден и предложен за публична защита на заседание на катедра „Музикално-сценично изкуство“ на 21 декември 2022. Разработката е с обем от 255 страници и съдържа: увод, 3 глави¹, заключение, приноси, библиография (202 източника: 43 на кирилица, 212

¹ **ПЪРВА ГЛАВА:** ЕТАПИ НА РАЗВИТИЕ НА „ЛЕКИЯ“ ЖАНР (1.1. Сценични и музикални форми, предшествващи оперетата; 1.2. Дефиниране на новия жанр – френска оперета; 1.3. Жанровата генеалогия на оперетата; 1.4. Френската театрално-изпълнителска традиция през XIX в.) **ВТОРА ГЛАВА:** СТИЛЪТ НА ОФЕНБАХ СЪОБРАЗНО ГЕНЕЗИСА НА ПАРОДИЯТА (2.1. Париж от времето на Офенбах; 2.2. Отношението текст-музика при Офенбах: 2.2.1. От *bel canto* към *mal canto* – поетичната „запазена марка“ на Офенбах. 2.2.2. От поетика към фонетика: звукови неологизми и „добавена стойност“. 2.2.3. От вокална музика, през инструментална трансформация, към обезначаване; 2.3. Пародийността в оперетите на Офенбах: 2.3.1. Пародия. 2.3.2. Паратрагедия. 2.3.3. Бурлеска. 2.3.4. Теории за пародията след епохата на Просвещението. 2.3.5. Сценична реализация на пародийността. 2.3.6. Стилкови особености в оперетите на Жак Офенбах. 2.3.7. Оперетите на Офенбах - пример за пародийно наслояване; 2.4. Жанрови определения на офенбаховите произведения: 2.4.1. Оперета (*Opérette*). 2.4.2. Оперета буф (*Opérette bouffe*). 2.4.3. Опера комик (*Opéra-comique*). 2.4.4. Опера буф (*Opéra bouffe*); 2.5. Обща характеристика на художествената стилистика в произведенията на Жак Офенбах; 2.6. Драматургичната типажност в произведенията на Жак Офенбах). **ТРЕТА ГЛАВА:** ТВОРЧЕСКАТА РЕАЛНОСТ В ТЕАТЪРА НА ОФЕНБАХ (3.1. Художествени характеристики на музикално-сценичните произведения на Жак Офенбах; 3.2. Изпълнителски профили в оперетите на Офенбах: 3.2.1. Въодушевяващите гризетки (*Grisettes grisantes*). 3.2.2. Присмехулниците от предградията. 3.2.3. Пеещите феи. 3.2.4. Пеещи актриси. 3.2.5. Актьорски роли трагедии. Пародииране на правдоподобие; 3.3. Трансформация на френския оперетен жанр и изпълнителския маниер след славното време на Офенбаховия театър).

на латиница), 18 справочни издания, голям брой периодичен печат, 7 бр. докторски дисертации) и две приложения² в обем от 31 страници.

Точно формулирани цели и задачи на дисертацията

Обект на изследването е вокално-пространствената реалност в музикалния театър на Жак Офенбах. **Предмет на изследването** е спецификата на актьорско-певческия комплекс в него. **Научните цели** на дисертацията са да се извърши задълбочено изследване на художествения стил на френския композитор Жак Офенбах (пряко профилирал специфичния актьорско-певчески комплекс в неговия театър); да се определят основните похвати за постигане на сатирични и пародийни внушения в произведенията на Офенбах; да се намери съотношението на комплекса слово-музика в произведенията на Офенбах; да се определят типажните характеристики и тяхното многообразие в творчеството на композитора; да се характеризира творческия профил на най-ярките актьори, свързали имената си с Офенбаховите произведения (по неговото време и след това) и формирали специфичен, непреходен професионален стандарт. **Методите на изследване** са критичен исторически поглед върху принципите в изкуството на актьора-певец от втората половина на XIX в. във Франция, оказали се определящи за по-нататъшното развитие на изпълнителския комплекс в жанра оперета. **Анализ на съществуваща литература** – портрет на събитията и хората от времето на френската оперета. Изследването е насочено към практическите аспекти на реалното изпълнение на творбите.

Значимост на изследвания проблем в научно и научно-приложно отношение

Безспорен е фактът, че в XXI в. безпрепятствено се легитимират най-различни музикално-сценични активности и зад общото понятие „музикална комедия“ все повече се изгубват ясните жанрови рамки, negliжира се липса на задълбоченост по отношение на музикалните и драматургичните акценти в синтетиката на спектакъла. Дисертантът се опира на книгата „Светът на оперетата“³ на немския режисьор и автор на либрета за оперети и драматург на театър „Метропол“ в Берлин – Ото Шнайдерайт, който го провокира да включи в дисертацията широк тематичен обхват като направи исторически преглед на възникването и развитието на жанра оперета; да представи социолого-исторически процесите в музикалния театър и динамиката на изпълнителските стандарти; да направи опит за паралел между различните исторически, социо-културни, естетически, политически и икономически процеси, довели до появата на оперетата като една от първите прояви на комерсиално изкуство и нейното утвърждаване като самостоятелен музикално-сценичен жанр през втората половина на XIX в. във Франция; да конкретизира (доколкото е възможно) мястото и значението на оперетата в историята на световната култура; да анализира различните жанрови определения, които Офенбах дава на творбите си и да определи разликите по косвени признаци; да представи специфично *френските традиции*, формирали изпълнителските практики във Франция от XVII, XVIII и XIX в. и спомогнали за проникването на театрални кодове в лиричното изкуство; да анализира особената връзка между площадните комедийни форми, стандартите на италианската *опера буффа* и тези от театъра на класицизма в музикално-сценичния синтез; да представи най-ярките образци в оперетното творчество на Офенбах; да запознае аудиторията с имената, кариерата и постиженията на артистите от трупата на Офенбах.

Степен на познаване на състоянието на проблема и съответствие на използваната литература

Докторантът конкретизира параметрите на изследвания музикално-сценичен жанр и особеностите на изпълнителския език в него. Марчо Апостолов ползва голям обем **литература**: архивни документи на Дирекцията за театрите към френското културно министерство; музикални печатни издания, цитирани в публикациите на френските музикални историци Жан-Клод Йон, Ален Деко, Жан-Ив Пак и журналиста Жак Рушуз; факти, констатирани в трудовете на изследователите Карлота Собра, Том Мерабаки, Жан-Марсел Юмбер, Филип Гонине, Доминик Гешкиер, Клеман Дьодьор, Лоран Бюри, Беноа Дютюртр, Изабел Балмори, Лора Нодеикс, Кевин Кларк и др.; капитални трудове на руските музиковеци Моисей Осипович Янковский, Лидия Евгениевна Михеева и Анатолий Александрович Орелович, Григорий Маркович Ярон и Олга-Лиза Монд; исторически сведения и изследвания на Михаил Евграфович *Салтиков-Шчедрин*, Александър

² ПРИЛОЖЕНИЕ 1: ИЗСЛЕДВАНИЯ ТЕОРИЯТА НА ПАРОДИЯТА ПРЕЗ XX В.

ПРИЛОЖЕНИЕ 2: СПИСЪК С ОПЕРЕТИТЕ НА ЖАК ОФЕНБАХ

³ *Operettenbuch – Die Welt der Operette*, изд. 1955 и преработена през 1964.

Рафаилович Кугель, Иван Иванович Соллертинский, Михаил Друскин, и др.; книги, статии и анализи, специално занимаващи се с темата за пародията и използването ѝ в музикалната драма, в т.ч.: очерците на Дьорд Лигети за неговата опера „*Le Grand Macabre*“; „Пародия“ на Каролин Уилямс; „Ученията за формите на изкуството от XX век“ на Линда Хътчън и „Пародията: древна, модерна и постмодерна“ от Маргарет А. Роуз за историята на пародията и различните форми използвани от Офенбах в естетическата рамка на новия жанр; трудове на Мелиса Къмингс и Питър Лейк от САЩ, както и тези на румънските изследователи Марияна Ирина Шарба и Траян Ичим; две книги на Жак Офенбах. Александър Фарис в „Жак Офенбах“ (1980) описващи подробно живота на композитора, включвайки разширена информация за неговото семейство, както и някои кратки музикални анализи; допълнителна информация от книгите на Франсиск Сарсе, Андрию Ламб, Ото Келер и Ото Шнайдерайт, посветени на Жак Офенбах; собственото есе на Жак Офенбах „*Le Ménestrel*“, което дава яснота върху неговата концепция за идеалите на музикалния театър. Неговите над сто партитури и бележките към оперетите му, достъп до които има в изследванията на горесцитираните френски автори, са от съществено значение за проучването, тъй като те предоставят непосредствената информация, необходима за дефиниране пародийния стил на Офенбах. **Всичко казано дотук ме кара да съм достатъчно сигурна и убедена, че докторантът Марчо Апостолов може да се определи като един от най-информирани и мотивирани изследователи на творчеството на Офенбах в аспектите на докторската теза и музикално изпълнителство.**

Коректност при цитирането на представителен брой автори

Марчо Апостолов е коректен в своите цитирания. Използва за основа изключително широка библиография, върху която е изградил и доказал своята теза.

Приноси на дисертационния труд

1. В дисертационния труд са надлежно **формулирани и детайлно разработени основополагащи идеи и проблеми, свързани с взаимодействията между творчество и изпълнителство в театъра на Жак Офенбах**. Проучването е ориентирано към живата музикална традиция, която е от съществено значение за развитието на самата музикална култура по времето Втората империя във Франция. Осъзнаването и формулирането на същностните процеси, които протичат в очертаната културна ситуация, както в съвременното ѝ битие, така и като резултат от натрупан личен опит, спомагат за по-ефективното осмисляне на обществените, социалните и културните „механизми“, подпомагащи непрестанното обновяване на музикалната култура. Текстът има основополагащ характер. Разкрива се творческата реалност в театъра на Офенбах (в трета глава) и се предоставя съществена информация за певците и театрите, свързана с тяхната реализация, свързана със специфичните съпътстващи детайли, което разширява границите и разбирането на жанра.
2. **Анализира се жанра оперета (в първа глава) като културен феномен във Франция, а след това и във Виена, Лондон, Будапеща, Петербург, Прага, Варшава, Ню Йорк**. Днес, макар и доминирана от произлезлия пряко от нейната стилистика мюзикъл, оперетата е все още широко приемана и обичана. В много страни тя преживява своя „ренесанс“ и с голям ентузиазъм се изпълнява в Австрия, Германия, Русия, Унгария, Хърватия, Дания, Франция, Италия, Испания, България. **Музикалната традицията е формирала национални оперетни школи** със своеобразен изпълнителски облик и зрителски предпочитания.
3. **Въвежда се идеята за общокултурните кодове, създадени от изпълнителската практика**, които действат като опорни моменти в хода на музикално-историческия процес и оформят специфична музикално-историческа комуникативна ситуация. Някои от тях са много устойчиви и затова са силно вкоренени в практиката, **независимо от радикалните промени и естетически предпочитания**, настъпили в музикалното изкуство през последните десетилетия.
4. Динамиката на взаимоотношенията в дихотомията „творчество-изпълнителство (разглеждани във втора глава) е анализирана чрез двата основни комуникативни модела – автокомуникативния и диалогичния. Обърнато е внимание на специфични преходни форми. Диалогичният модел е изследван в двете му основни форми – синхронна и диахронна, а диалогът „композитор-изпълнител“ е разгледан като диалог между епохи със специфичните му форми на проява. Представени са и основанията за зараждане и

развитие на вторичната (опосредствена) форма на диахронния диалогичен модел, която се проявява чрез различните аранжimenti, транскрипции и преработки.

5. Част от **заложените в труда цели и задачи са поставени за първи път в нашето музикознание**. Обобщенията и изводите са изведени дефинитивно и надеждно подкрепени от съответния научен и библиографски инструментариум. Задълбочено са проследени културните, литературни и музикални предпоставки, довели до генезиса на оперетата. **Доказано е на какво се дължи трайният обществен интерес и успех на творчеството и театъра на Офенбах**.
6. Задълбочено е изследвано развитието на специфичния актьорско-певчески комплекс в синтетичния обхват на жанра оперета през втората половина на XIX в., узаконен в театъра на Жак Офенбах и оставил трайни следи до днес. **Изведени са спецификите на актьорството при Офенбах и жанра оперета с контекста на изпълнителска практика и постижения на техния изпълнителски профил. Трудът обогатява музикологията по темата с особено голям обем непозната у нас чуждестранна литература обработена в оригинал**. Като обем и теоретична насока трудът има основополагащо значение на темата в България.

Оценка на съответствието на автореферата с основните положения и приносите на дисертационния труд.

Авторефератът отговаря на дисертацията.

Лични качества на автора (ако рецензентът го познава)

Впечатленията ми от докторанта са чудесни. Поздравявам и докторанта, и неговия научен ръководител – проф. Цонка Великова за чудесната работа. Успех нататък. Бих препоръчала този фундаментален труд да бъде отпечатан или поне предоставен на широката аудитория в електронен вариант.

Публикации по темата на дисертационния труд

Докторантът има достатъчно публикации върху темата:

1. **Апостолов, Марчо**. *Относно стилистичните особености на пространствената изпълнителска лексика в музикално-сценичните жанрове: опера, оперета и мюзикъл. Граничности и конвенции*. В: Докторантски четения 2018: сборник с материали от научна среща на докторанти от Националната музикална академия, София, Марс 09, 2018, ISSN 2367-4873.
2. **Апостолов, Марчо**. *Развиване на творческия интелект у артиста-певец. Един съвременен педагогически метод*. В: Докторантски четения 2019: сборник с материали от научна среща на докторанти от Националната музикална академия, София, Марс 09, 2019, ISSN 2367-4873.
3. **Апостолов, Марчо**. *Трудното прохождение на „лекия“ жанр. Малко известни обстоятелства, съпътствали появата на Оперетата като самостоятелен музикално-сценичен жанр във Франция през втората половина на XIX в.* В: Докторантски четения 2020: сборник с материали от научна среща на докторанти от Националната музикална академия, София, Марс 09, 2020, ISSN 2367-4873.

В заключение на това СТАНОВИЩЕ ще завърша със следната оценка:

Дейността на докторанта отговаря на наукометричните показатели за придобиване на образователната и научни степен „доктор“, според Закона за развитието на академичния състав на Република България.

Дисертационният труд на **Марчо Апостолов**, докторант в НМА – София, с научен ръководител: проф. Цонка Великова на тема: СПЕЦИФИКА НА АКТЬОРСКО-ПЕВЧЕСКИЯ КОМПЛЕКС В МУЗИКАЛНИЯ ТЕАТЪР НА ЖАК ОФЕНБАХ, заедно с носените от него приноси с научни и приложни качества, както публикациите му, смятам достатъчни, за да дам своята убедителна положителна оценка и да предложа на уважаемото научното жури да **присъди образователната и научна степен „доктор“** по професионално направление 8.3 Музикално и танцово изкуство, на **Марчо Апостолов**, според изискванията на Закона за развитие на академичния състав в Република България.

21.01.2023, София

Проф. д-р Милена Шушулова-Павлова